

Museoiden ja yliopistojen yhteistyö: kokoelmat, tutkimus ja opetus

TAKO-kevätseminaari 7.2.2017

Maija Mäkikalli

Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen lehtori

Taide- ja kulttuuriopinnot, taiteiden tiedekunta, Lapin yliopisto

Yhteistyö

- Monitieteinen (materiaalisen kulttuurin) tutkimus ja museot
 - Kullakin (eri tieteenalat, erilaiset museot) omat vahvuutensa
 - Erilaisuus ja yhteistyö voimavarana ja hyödyllisyytenä kaikkiin suuntiin
 - Koko ajan lisääntymässä, sujuvuuden esteitä ratkottava
- Resurssit – Tahto
 - Ainakin matala kynnyks aloitteille puolin ja toisin

Tutkimus

- Boman
 - Carl-Johan Bomanin arkisto → Turun maakunta-arkisto
 - Esineet: useiden museoiden kokoelmissa: Designmuseo; Turun maakuntamuseo (myös arkistoaineistoa); muut
 - Oma kartoitus → yksityiskodit
- Ilmari Tapiovaara-hanke (1995-97)
 - Pekka Korvenmaa
 - Taideteollisuusmuseon kokoelmat
 - Kirja, esine (Maija Mehiläinen-valaisin) uustuotantoon
- Televisiovastaanottimet
 - Salon elektroniikkamuseo
 - Turun televisiotehaan kokoelma

Ilmari Tapiovaara-hanke (1995-1997)

esimerkki monitahoisesta ja -puolisesta tutkimusyhteistyöstä

<http://www.santacole.com/en/catalogo/clasicos-del-diseno/ilmari-tapiovaara#>

Korvenmaa, Pekka: *Tapiovaara*. Clásicos del Diseño (Design Classics). Santa & Cole Ediciones de Diseno S.A. ja Centre d'Estudis de Disseny, E.T.S. de Arquitectura de Barcelona, Universitat Politecnica de Catalunya. Barcelona, 1997.

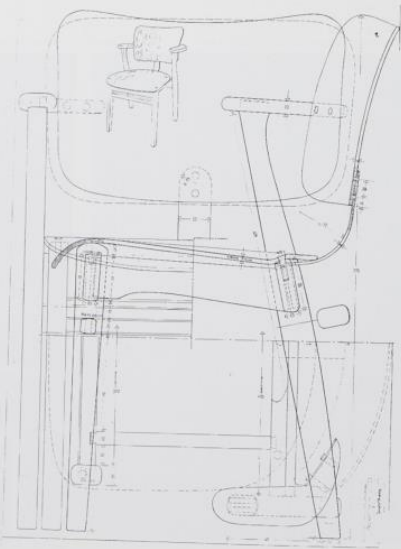
- Prof. Pekka Korvenmaa, Taideteollinen korkeakoulu
 - Taideteollisuusmuseo (nyk. Designmuseo)
 - Piirustuskokoelma
 - Lehtileikkeet, valokuvat
 - Esineet
 - Timo Tapiovaara
 - Kirja (laaja tutkimusartikkeli, teosluettelo; valikoima Tapiovaaran piirustuksia, valokuvia ja artikkeleita); esine (Maija Mehiläinen-valaisin) uustuotantoon

52

52. Bocetos preliminares para la silla polivalente Domus. 1946. Abedul y contrachapado. En esta fase del diseño los brazos iban a ser de madera moldeada.
 53. Los dibujos definitivos de la silla Domus. 1946.
 54. La silla Domus. Abedul macizo y contrachapado, lacado.

52. Preliminary sketches for the multi-purpose Domus chair, 1946. Birch and plywood. At this stage the arm rest is designed to be made of bent plywood.
 53. The final drawings for the Domus chair, 1946.
 54. The Domus chair. Solid birch and plywood, lacquered.

53

54

- Tutkimushanke, jossa
 - julkaistiin kirja
 - tehtiin perustutkimusta
 - tuotettiin opetusmateriaalia
 - luetteloitiin museon kokoelmiin luovutettu piirustuskoelma
 - otettiin n. 50 vuotta aikaisemmin suunniteltu esine uustuotantoon
 - tarjottiin työpaikka (tutkimusapulainen)
- Yhteistyö moneen suuntaan hyödyllistä, resurssoitii useasta suunnasta

“As simple as possible, but not simpler”

Albert Einstein (1879–1955)

Bomanin huonekaluliike ja Carl-Johan Boman

- Museokokoelmat (mm. Turun Museokeskus, Designmuseum)
 - Carl-Johan Bomanin arkisto (→ Turun maakunta-arkisto)
 - Esineet: itse suoritettu materiaalinkkeruu (lehti-ilmoitukset)
- Tutkija apuna museoille esineisiin liittyvien tietojen kartuttamisessa
- ajoitukset vaikeita
- Museoiden kokoelmatutkijat auttaneet tutkijaa (mm. uusien kokoelmahankintojen tai muun aineiston yhteydessä)

Televisiovastaanottimet 1950- ja 1960-luvuilla

- Teknologian kulttuurihistoria (opiskelijoiden ja jatko-opiskelijoiden teemaseminaari, kulttuurihistoria, Turun yliopisto): museokäynti Salon elektroniikkamuseossa, Turun televisiotehtaan kokoelma (n. vuonna 2000)
- Erilaiset aineistot; esineet: kaappimallit, lukolliset mallit → tunteet, asenteet → "Televisio piilossa" –artikkelit

Televisio piilossa. –*30-vuotias tuntee!* Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineen juhlakirja. Toim. Kimi Kärki. Turun yliopiston Historian laitos julkaisuja n:o 61, Turun yliopisto 2002, ss. 157–162.

Esillä ja piilossa. Radion ja television läsnäolon strategioita 1950- ja 1960-lukujen suomalaistekniikassa. *Tekniikan Waiheita* 4/2003.

Kiitollisuus katkeamattomasta yhteistyösuhteesta Salon elektroniikkamuseoon!

"Material Cultures of Television" -konferenssi, University of Hull, 2016.

→ Television in Hiding. *Journal of Popular Television* (tulossa)

OPETUS

Pääset verkkokurssille tästä!

*Esinekulttuurin historiaa
Suomessa (2005)*

Museologia ja
aineellinen kulttuuri

- Perusopinnot
- Kulttuuriperinnön ja
maisemantutkimuksen
koulutusohjelma, Turun
yliopisto

*Hei oletko sinä Suomi,
sellainen iloinen maa,
jossa on paikkoja ja kolmostuoppeja?
Sillä jos olet, niin kuule
mä tulen niihin paikkoihin
ja mä tapaan Suomen tyypit.*

Ultra Bra

Tervetuloa **Esinekulttuurin historiaa Suomessa** -verkkokurssille!

Tarkemmat tiedot kurssin aikataulusta löytyy sivun vasemmassa
reunassa olevan **Kurssikalenteri-linkin** takaa.

Mukavia hetkiä verkkokurssin parissa!

https://moodle.utu.fi/pluginfile.php/355538/mod_resource/content/4/COURSE_1797817_M/my_files/verkkosivut/index.htm

- 4 opintopolkua, joista opiskelijat valitsivat yhden
- Museovierailu: 2. istunto: Koti → Museokäynti paikallisessa museossa: perusnäyttelyn tarkastelu kodin ja asumisen näkökulmasta → keskustelu verkossa museokäynnin jälkeen
- Essee, 2 op. ”Esineen tai pienen esineryhmän” historiallinen ja kulttuurinen kontekstualisointi. Esineen vapaa valinta, ”se voi kohdistua myös esineeseen, joka on esillä museon näyttelyssä tai säilytettynä kokoelmissa. Tällöin aiheesta tulee sopia museon työntekijöiden ja tutorin kanssa yhdessä.”

Esinekulttuuri Suomessa: esineitä ajassa ja arjessa (5 op)

Uudistettuna 2015 yhteistyössä:

- Turun yliopiston museologia ja kansatiede: Arki-polku (Lauri Katiskoski sekä Sirkku Pihlman, Timo J. Virtanen)
 - Lapin yliopiston kulttuurihistoria: Muotoilu- ja Pohjoinen-polku (Maija Mäkikalli)
 - Museot: paikalliset kulttuurihistorialliset museot (Turku ja Rovaniemi, sekä tilanteen mukaan) ja Designmuseo
-
- Historian valtakunnallinen verkko-opetushanke (hallinnoi)
 - Opiskelijat: kansatiede, museologia (TY); historian valtakunnallisen verkko-opetushankkeen jäsenten opiskelijat
 - Opettajat: Sirkku Pihlman, museologia, Turun yliopisto; Timo J. Virtanen, kansatiede, Turun yliopisto ja Maija Mäkikalli, taide- ja kulttuuriopinnot, Lapin yliopisto

”Kurssi johdattelee Suomen esinekulttuuriin tarkastelemalla esineitä ajallisessa kontekstissa arjen, muotoilun sekä paikallisuuden näkökulmista.”

<https://moodle.utu.fi/course/view.php?id=9007>

- Museovierailu: Verstas – opiskelijat valitsevat museon näyttelyssä näkemänsä esineen, valokuvaavat sitä, kirjoittavat siitä esittelyn keskustelualueelle, keskustelevat yhdessä esityksistä
- Essee: Merkitysanalyysimenetelmän (2015) soveltaminen; esineen valinta kohdistetaan jatkossa museon kokoelmiin (yhteistyömuseo valitsee esim. 10 esinettä, joista opiskelijat valitsevat)

Muotoilun historian tutkimus

taidehistorian aineopinnot, 3 op, luennot ja harjoitukset

- Tutustuminen Lapin maakuntamuseon kokoelmiin
- Harjoitustehtävä: kokoelmien tarkasteleminen (pohjoisen, arktisen) muotoilun näkökulmasta

Muita kokoelmiin kohdistuvia opetusesimerkkejä

Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta ja Rovaniemen taidemuseo: pitkäaikainen, tiivis yhteistyö

Jenny ja Antti Wihurin kokoelma (suomalainen nykytaide, jatkuvasti karttuva)

- Teokset verkossa

- Taide- ja kulttuuriopinnot
 - Johdatus visuaaliseen analyysiin (Tuija Hautala-Hirvioja, Jonna Katajamäki)
 - Taidehistorian käytäntö (Tuija Hautala-Hirvioja, Sisko Ylimartimo, Jonna Katajamäki ja Maija Mäkikalli)
- Kuvataidekasvatus
 - Taidemuseopedagogiikka (Anniina Koivurova)
 - Suikkanen, Seija & Kuusikko, Riitta: *Meidän taide* (2001)
 - Hanna Immonen: *Sininen torni* (2006)
 - Näyttely ja kirja
 - Ks. Sisko Ylimartimo: *Kuvittelun ylimääräkin. Tyttö sinisessä tornissa ja fantasiakuvittajan keinot*. Teoksessa *Visuaalisen kokemus: johdatus moniaistiseen analyysiin*. Toim. Päivi Granö et al (2013)

Yhteistyöhön liittyviä huomioita

- Kenen kanssa?

Kontaktit museoiden ja yliopistotutkijoiden ja -opettajien välillä

- onko kynnystä?
- **museo**: Kuka tutkii ja opettaa? Missä? Kenen kanssa voisi tehdä yhteistyötä kokoelmia tutkittaessa?
- **yliopisto** (tutkijat, opettajat, opiskelijat): (esinekokoelmien osalta) mahdollisuus, mutta käytännön hankaluudet? Miten pääsisi sujuvammin tutkimaan? Mitä museokokoelmissa on?

- ”materiaalinen käänne” → esinetutkimusta tekevät tutkijat ja opettajat useissa oppiaineissa (historia, kulttuurihistoria, taidehistoria, kansatiede, arkeologia, sosiologia, käsityötiede jne.) yliopistoissa
 - Opetus → uusia graduntekijöitä → jatko-opiskelijoita, tutkijoita
- Opetuksen kehittäminen yhdessä
 - kokoelmien tutkiminen opetuksen yhteydessä, erilaiset harjoitustyöt
 - kurssien joustavuus, uusien kehittäminen yhdessä
 - oman artikkelin saaminen museon julkaisuun tai ylipäätään museon käyttöön (julkaisemattakin) on opiskelijalle motivoiva mahdollisuus

- myös **yliopistosta** käsin tutkija tai opettaja voi esittää **museolle** yhteistyötarjouksen: mitä haluaisitte tutkittavan?
 - ulkopuolisella rahoituksella tehtävät tutkimushankkeet
 - lähdetään rakentamaan tutkimushanketta pidemmällä aikajänteellä museon tarpeista käsin
- Erityyppiset **verkostot** (esim. Artefacta, Esille, DeSo – Muotoiltu yhteiskunta) voivat olla apuna kontaktien synnyttämisessä

Tutkija: Mitä museoiden kokoelmissa on? Miten niitä pääsisi sujuvammin tutkimaan?

- Hurja kehitys ”kirjeistä Finnaan”
 - museoiden kokoelmatietokannat: aivan uusia mahdollisuuksia tutkimustehtäville, kysymyksille
 - syötettävien tietojen ja hakukomentojen kehittäminen oma kysymyksensä: minkälaisiin kysymyksiin voi saada vastauksen esim. Finnan (tai muun tietokannan) avulla
 - yhteistyö eri tieteenaloja edustavien esinetutkijoiden kanssa?
- vrt. kirjaston tietokanta → luettelo, jonka perusteella tutkija voi tehdä valintoja: Mitä (kaikkea) voisi tutkia? Mihin perehtyä tarkemmin?

Kokoelmien äärelle ja äärellä

- aikataulut (pitkät prosessit; tämän oppiminen!)
- kuvaamiset, aineiston (kuvien) käyttöluvat, sopimukset mahdollisimman sujuviksi (rahan puute)
- Saa nähdä; saa koskea; mutta saako tarttua, nostaa, istua? (esim. oma huonekalututkimus, esineiden tutkiminen yksityiskodeissa)
 - Havaintoja ja tietoa lisäävien menetelmien kehittäminen yhdessä museoissa työskentelevien tutkijoiden, konservattoreiden ja muiden asiantuntijoiden kesken

Yhteistyö

- **Opetusyhteistyö**
 - Edelleen kehitettävää; ideointi ja toteutus yhdessä (resurssien sallimissa rajoissa)
- Kokoelmiin kohdistuvat yhteiset **tutkimushankkeet** (voivat kohdistua menetelmien kehittämiseen tai kokoelman tai sen osan kontekstualisointiin)
- Tutkimusyhteistyö näyttelyn yhteydessä
 - esim. taideteollisuuden ja muotoilun historiassa Designmuseolla erittäin vahva perinne
 - Julkaisun ja näyttelyn eriparisuus?
 - Enemmänkin voisi olla tieteellistä (tiederahoitteista) tutkimusta (SA:n hakkeet ja esim. väitöskirjat), jonka yhtenä tuloksena näyttely (tieteen popularisointi)
- Jufo-luokitus ja yliopistojen rahoitus: ongelmana ”luokittelemattomien” julkaisujen suhteen
 - Mitä asialle voisi tehdä?
 - Yliopistot voisivat yrittää muuttaa julkaisujen luokituskäytäntöä
 - Tutkijat voivat julkaista ”omalla ajallaan” mitä haluavat (kirjoituspalkkio)
 - Museot voisivat ehkä joissakin tapauksissa harkita yhteisjulkaisua tieteellisen (jufo-luokitellun) kustantajan/julkaisusarjan kanssa
- Aikataulut
 - eritahtisuus toivottavasti voitettavana ongelmana

Kiitos

Tutkimus - yhteistyö

- Tutkimushankkeet, jossa museo(t) ja yliopisto(t), eri tieteenalat ja mahdollisesti muut tahot yhdessä
 - Aloite voi tulla mistä suunnasta tahansa, hyötyä kaikille osapuolille, matala kynnys (ainakin) ideointivaiheessa
 - Tuloksena julkaisu ja näyttely, jotain muutakin?
 - Ongelmien perkaaminen
 - Aikataulutus
 - Julkaisu
 - Jufo-luokitus
- Kokoelmiin tutustuminen opiskelijoiden/tutkijoiden kanssa ryhmänä

Feb. 14, 1939.

C. J. BOMAN

2,146,932

NESTABLE CHAIR, ARMCHAIR, AND THE LIKE

Filed Dec. 17, 1934

2 Sheets-Sheet 1

Fig. 1.

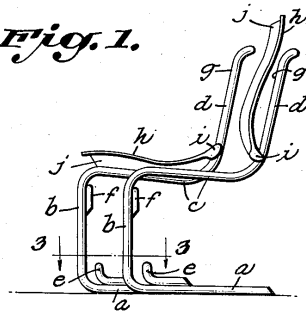

Fig. 2.

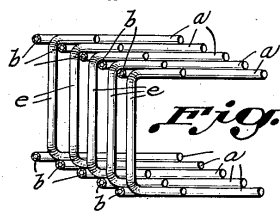
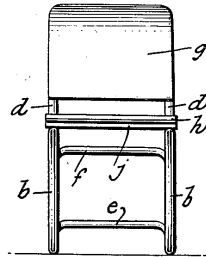

Fig. 3.

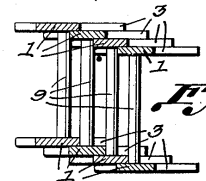

Fig. 4.

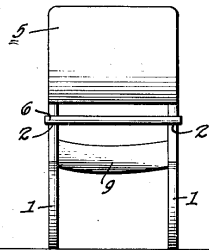

Fig. 5.

Inventor:
Carl Johan Boman
By Ferd. Muech
Attorney

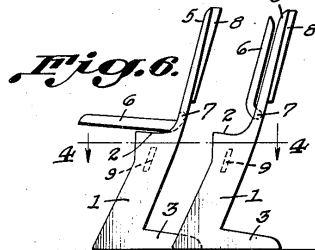

Fig. 6.

Feb. 14, 1939.

C. J. BOMAN

2,146,932

NESTABLE CHAIR, ARMCHAIR, AND THE LIKE

Filed Dec. 17, 1934

2 Sheets-Sheet 2

Fig. 7.

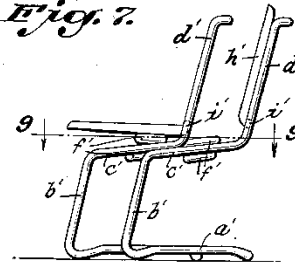

Fig. 8.

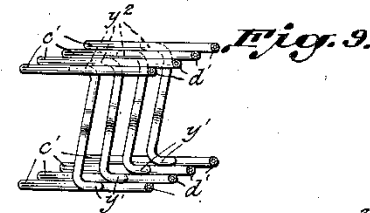
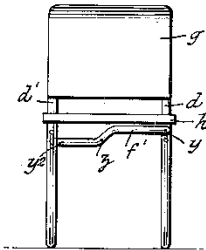
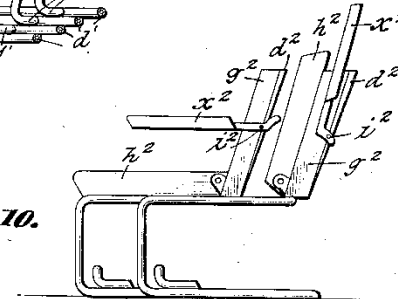

Fig. 9.

Fig. 10.

Inventor:
Carl Johan Boman
By Ferd. Muech
Attorney

THE PROBLEM OF THE NESTABLE CHAIR

3. Carl-Johan Boman, various versions of the Z chair made of wood. Manufactured by Oy Boman Ab

room suite that in an advertisement published in early 1930 was said to reflect the "basic concept of Functionalism."¹¹ Nonetheless it was a dining-room suite, more angular and simple, but not even completely devoid of decoration. The advertisement put special emphasis on the "surprisingly low price" that had been achieved by combining expensive materials with cheaper ones. This was not at all a question of furniture that met Functionalist goals; it was the

usual confusion of concepts. But the example shows that the company was looking for a "new style," and throughout the thirties, the idiom of Carl-Johan Boman's furniture did change.¹² The company took a very moderate view of the process of regeneration in furniture design, as shown by the Boman advertisement in the magazine *Kotiliesi* in 1930: "Even though modern interior design does aim at greater simplicity, calmer beauty, there are no uncondi-

THE PROBLEM OF THE NESTABLE CHAIR

4. Carl-Johan Boman, Z chair, wood and cane, padded seat, 1941. Manufactured by Oy Boman Ab

tional rules in this field. The only condition is that the home be personal, that people really do feel at home there."¹³

Rather than reflecting Functionalist methods, Boman's approach to the reform of furniture design and manufacture was closer to Arttu Brummer's ideas. Brummer did not as such oppose the Functionalist definition of the designer's task; he simply felt that designing only industrially manufactured "type pieces" could prove too monotonous. This is why Brummer defended and supported craftsmanship, which gave the designer greater potential to express himself. Brummer considered the designer to be an "artist," whose task was to bring to the manufactured product something that would justify putting furniture design under the heading of art as a whole. Brummer was worried about the "artistic nature" of modern furniture. The effort to make furniture simple and, in Brummer's words, to

achieve an "ascetic idiom," admirably reflected the period, one preoccupied with working and surviving difficult conditions. But at the same time, this new idiom had rejected the "artistic means" that had traditionally been used, such as decorative carving and shaping the material. Brummer felt that only by producing high-quality furniture and especially carefully finishing wood surfaces could the "richness characteristic of the work of art" be ensured in the new furniture that was to reflect the period.¹⁴ Boman had emphasized high quality ever since the company's founding. The concept had proved very successful, making quality the foundation for Boman's reputation. At the beginning of the thir-

5. Carl-Johan Boman, Z chair, wood and cane, padded seat, 1941. Manufactured by Oy Boman Ab

C. J. Boman: Lepotuoli. Valmistanut OY Boman AB, Turku. - Vitrol. Tillverkad av OY Boman AB, Åbo.

D. Jungin ja rva Elsa Gullberg'in välillä. Olosuhteiden pakosta on suunnitelmista kuitenkin toistaiseksi luovuttu.

Toimintavuoden aikana on liitto valinnut edustajia seuraaviin kilpailuihin; Sotainvalidiiden Veljesliiton sormuskilpailuun — P. Tyne'll ja R. Blomstedt, Kalevan Naisten huonekalukilpailuun — W. West, Kansanavun julistekilpailuun — R. Blomstedt, Taideteollisuuskeskuskoulun kilpailuun mallien aikaansaamiseksi armeijan puhdetöitä varten — K. Ekholm ja W. West.

Kuten edellisestä vuosikertomuksesta selvisi, oli liitolla monta tärkeää rautaa tulessa vuoden toimintavuoden alkaessa. Eräs

tärkeimmistä aloitteista, ja se, joka kenties enemmän kuin mikään muu tuli olemaan leimaa-antavana liiton toiminnalle, oli mallitoimiston perustaminen uusien mallien aikaansaamiseksi armeijan puhdetöitä sekä invalidien huoltotyötä varten. Kokouksessa 23 p:nä joulukuuta johtokunta, sekä armeijanjohtoon, Lotta Svardin keskusjohtoon, ja kotiteollisuusjärjestöjen edustajat pohtivat tätä kysymystä, jolloin sovittiin, että tällainen toimisto olisi valittomasti saatava aikaan. Tähän tarkoitukseen oli taitelija Ekholm irroitettu sotapalveluksestaan Rovaniemellä.

Suurimpana vaikeutena oli aluksi saada huoneusto, sekä tarkoitukseen sopiva piirtäjä. Huoneustokysymys ratkaistiin siten, että liitto Ammattien Edistämislaitoksesta

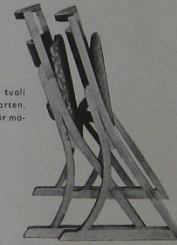
Margaret T. Nordman: Pöhinäpuinen arkku, messinkihelat. Valmistaja Paavo Kallinen. - Kista i valnöt med messingbeslag. Utförd av Paavo Kallinsens snickeri.

CJB RAD
ORNAMO 1945

C. J. Boman: Työtuoli. - Typtol. OY Boman AB, Turku - Åbo.

Kokoonpantava tuoli kokoussaleja varten. Hapfallbar stol för möteslokaler.

Tuolin sammitellut C. J. Boman ja valmistanut OY Boman AB - Turku. - Stolen komponerad av C. J. Boman och utförd av OY Boman AB - Åbo.

MALLITOIMISTO ARMEIJAN PUHDETÖITÄ & INVALIDIEN HUOLTOTYÖTÄ VARTEN. K. EKHOLM

vuokrasi kaksi huonetta. Vaikempaa oli saada piirtäjä. Sillä aikaa käytiin läpi Taideteollisuuskeskuskoulun vanhojen piirustusten varastoa, joista heti voitiin käyttää n. 40 kpl. Tammikuun loppupuolella otettiin tait. Antti Salmenlinna palvelukseen, mutta hänen oli lyhyen ajan kuluttua jätettävä paikkansa saatuun helmikuun pommistusten yhteydessä kutsun armeijaan. Naiden pommistusten seurauksena oli kuitenkin että tait. Yrjö Rosola, joka aikaisemmin oli ollut kiinnitettyä Invalidisääntöön vastaavanlaisessa tehtävässä, nyt kun potilaat oli evakuoitava, voitiin irroittaa sijoitettavaksi Ornamon mallitoimistoon piirtäjäksi. Samanaikaisesti palkattiin kuukauden ajaksi Stockmannin piirustuskonttorista huonekalupiirtäjä Margaret Nordman, joka pääasiassa suunnitteli yksinkertaisempia huonekalutyyppjeä.

Aluksi suunniteltiin, että piirustukset sekä työselostukset ja valokuvat valmiista mallista painettaisiin syväpainossa. Koska tämä menetelmä kuitenkin olisi vienyt pitkän ajan, päätettiin monistaa piirustukset off-set-monistuksella. Tällöin oli pakko jättää pois valokuvat, sekä supistaa työselostukset mahdollisimman lyhyiksi.

Toukokuun 1 p:nä muutti toimisto Messuhalliin, jossa saatiin edullisempi huoneusto ja siellä jatkettiin työtä kesäkuun puoliväliin, jolloin hra Ekholm muuttuneen poliittisen tilanteen takia sai siirron rintama-

Ornamo 1945, 63.

Opetus - yhteistyö

Digitaaliset kokoelmat

- Finna
 - Esim. Boman-klahvituolit
 - https://www.finna.fi/Record/musketti_tmkm20:TMM23200:1
 - [https://www.finna.fi/Search/Results?view=grid&page=6&filter\[\]=~format%3A%220%2FPhysicalObject%2F%22&lookfor=Boman&type=AllFields](https://www.finna.fi/Search/Results?view=grid&page=6&filter[]=~format%3A%220%2FPhysicalObject%2F%22&lookfor=Boman&type=AllFields)
 - Kuvat ja tiedot
 - Lisäyksenä: Kirjallisuus-luettelo? Lyhyt video käytöstä?
- Wihuri-kokoelma
 - Rovaniemen taidemuseon Wihuri-kokoelma
 - Johdatus visuaaliseen ajatteluun: kuvo:n opiskelijat kirjoittavat teosanalyysit, jotka jäävät museon käyttöön
 - Hanna Immonen: *Sininen torni*. Näyttely ja kirja (2006).
- Opetuksessa
 - Taidehistorian perusopintojen Uuden ajan taide-kurssin harjoitustehtävänä: teosanalyysi verkosta löytyvän materiaalin avulla.
 - Museoiden omat www-sivut. Lähdekriittinen arviointi.
 - Kuvataidekasvattajat: Opetusmateriaalin tuntemus

TOIMITTANEET Maija Mäkikalli ja Riitta Laitinen

ESINE JA AIKA

Materiaalisen kulttuurin historiaa

SKS